

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

SPAIN CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND
INNOVATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi • digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

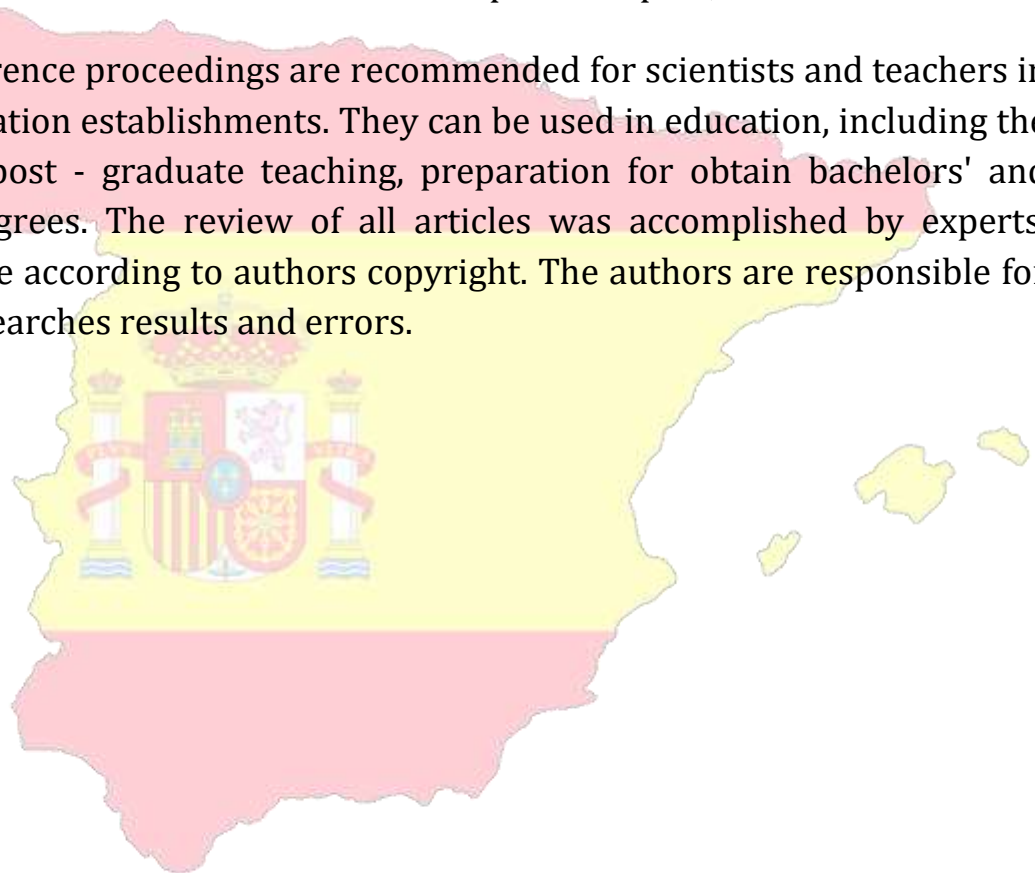

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION: a collection scientific works of the International scientific conference – Madrid, Spain, 2026, Issue 1.

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION**». Which took place in Spain, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

**Gemorragik va ishemik insult bilan og'rigan bemorlarni davolash va
parvarish qilish****Isaboyev Bahodir**Chortoq Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatlik Texnikumi
mutaxassis o'qituvchisi**Vahabova Dilnoza**Chortoq Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatlik Texnikumi
mutaxassis o'qituvchisi

Annotatsiya: Insult — markaziy asab tizimining og'ir va hayot uchun xavfli kasalliklaridan biri bo'lib, u gemorragik va ishemik turlarga bo'linadi. Ushbu maqolada insult turlarining patogenezi xususiyatlari, zamonaviy davolash usullari hamda bemorlarni parvarish qilishning klinik va hamshiralik jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, erta reabilitatsiya va kompleks parvarishning bemor hayot sifatiga ta'siri yoritiladi. Tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, differensial yondashuv va to'g'ri tashkil etilgan parvarish insult oqibatlarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Insult, gemorragik insult, ishemik insult, trombolitik terapiya, reabilitatsiya, parvarish, hamshiralik parvarishi, nevrologiya

KIRISH: Insult dunyo bo'yicha o'lim va nogironlikning yetakchi sabablaridan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, insultdan keyingi asoratlar bemorlarning kundalik hayot faoliyatini keskin cheklaydi. Insult asosan ikki turga bo'linadi: ishemik insult (miya tomirlarining tromb yoki embol bilan berkilishi natijasida) va **gemorragik insult** (miya ichiga yoki miya pardalari ostiga qon quyilishi natijasida). Mazkur maqolaning maqsadi — gemorragik va ishemik insultda qo'llaniladigan davolash tamoyillari hamda bemorlarni parvarish qilishning ilmiy-amaliy asoslarini yoritishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI: So'nggi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, insultni davolashda multidisiplinar yondashuv eng samarali hisoblanadi. Yevropa va Amerika nevrologiya assotsiatsiyalari tavsiyalarida trombolitik terapiya va erta reabilitatsiyaning ahamiyati alohida ta'kidlangan. Shuningdek, hamshiralik parvarishining sifati bemorlarning tiklanish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan isbotlangan.

QO'LLANILGAN METODLAR: Ishemik insultni davolash va parvarish qilish
Ishemik insult barcha insult holatlarining taxminan 80–85 % ini tashkil etadi. Davolashning asosiy maqsadi — miya to'qimasida qon aylanishini tezkor tiklash. Davolash tamoyillari:

- Trombolitik terapiya (alteplaza) — dastlabki 4,5 soat ichida
- Antikoagulyant va antitrombotsitar dori vositalari
- Qon bosimini nazorat qilish
- Neyroprotektiv terapiya

Parvarish qilish jihatlari:

- Hayotiy ko'rsatkichlarni doimiy monitoring qilish
- Yotoq rejimini to'g'ri tashkil etish
- Yutish refleksi buzilgan bemorlarda aspiratsiyani oldini olish
- Teri parvarishi va yotoq yaralarining oldini olish

Gemorragik insultni davolash va parvarish qilish

Gemorragik insult og'ir kechishi va yuqori o'lim ko'rsatkichi bilan tavsiflanadi.

Davolash tamoyillari:

- Qon bosimini tezkor va nazorat ostida tushirish
- Gemostatik dori vositalari
- Neyroxirurgik aralashuv (ko'rsatma bo'lsa)
- Intrakranial bosimni pasaytirish

Parvarish qilish jihatlari:

- Nevrologik holatni baholash (Glazgo shkalasi)
- Miya shishini oldini olish
- Infeksion asoratlarning profilaktikasi
- Psixologik qo'llab-quvvatlas

Reabilitatsiya va parvarishning ahamiyati

Insultdan keyingi reabilitatsiya erta bosqichdan boshlanishi lozim:

- Fizioterapiya va harakat mashqlari
- Nutq terapevti bilan ishlash
- Psixologik va ijtimoiy moslashuv
- Oila a'zolarini parvarishga jalb etish

NATIJALAR VA MUHOKAMA: Ilmiy manbalar tahliliga ko'ra:

- Ishemik insultda erta tromboliz nogironlik darajasini 30–40 % ga kamaytiradi
- Gemorragik insultda qon bosimini nazorat qilish o'lim xavfini sezilarli pasaytiradi

• To'g'ri tashkil etilgan parvarish asoratlarni kamaytiradi va reabilitatsiyani tezlashtiradi. **Ishemik insult** — bu miya tomirlarining tromb yoki embol bilan to'silib qolishi natijasida kelib chiqadi. Bu holatda miya to'qimalariga kislorod va ozuqa moddalari yetib bormaydi, natijada asab hujayralari 3–5 daqiqa ichida nobud bo'lishni boshlaydi. **Gemorragik insult** esa miya qon tomirining yorilishi natijasida qonning miya ichiga quyilishi bilan yuzaga keladi. Qon quyilishi miya bosimini oshiradi va asab to'qimalarini siqib, ularning faoliyatini izdan chiqaradi. Insultning eng asosiy sabablari – arterial gipertoniya, ateroskleroz, yurak kasalliklari, qandli diabet, semizlik, chekish, stress, spirtli ichimliklarni suiiste'mol qilish va jismoniy faollikning yetishmasligidir. Shuningdek, genetik moyillik ham muhim omillardan biridir. Insultning **birinchi belgilarini erta aniqlash** hayot uchun juda muhim hisoblanadi. Yuzning bir tomoni osilib qolishi, qo'llardan biri kuchsizlanishi, nutqning buzilishi yoki tushunarsiz so'zlash — insultning asosiy alomatlaridir. Bunday holatlarda darhol tez yordam chaqirish zarur. Shifokorlar "FAST" testidan foydalanadilar: **F (Face – Yuz):** Yuzning bir tomoni osilgan yoki

qiyshayganmi, tekshiriladi. **A (Arms – Qo‘llar):** Qo‘llarni ko‘tarishda biri pastga tushib ketadimi, kuzatiladi. **S (Speech – Nutq):** Bemor so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz qila oladimi, aniqlanadi. **T (Time – Vaqt):** Belgilar paydo bo‘lgan zahoti shoshilinch yordamga murojaat qilinadi. Erta tashxis qo‘yish insultning og‘ir oqibatlarini kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Bunda kompyuter tomografiyasi (KT) va magnit-rezonans tomografiya (MRT) eng asosiy diagnostik usullar hisoblanadi. Ular miya qon tomirlaridagi o‘zgarishlarni aniq ko‘rsatadi va insultning turini belgilashga yordam beradi. **Davolash jarayoni** insultning turiga qarab farqlanadi. Ishemik insultda miya qon oqimini tiklash uchun trombolitik dori vositalari qo‘llaniladi. Gemorragik insultda esa miya ichidagi qon ketishni to‘xtatish, qon bosimini normallashtirish va ba‘zan jarrohlik amaliyoti zarur bo‘ladi. Bemorning umumiy ahvoriga qarab fizioterapiya, diyetoterapiya va dori-darmon bilan davolash usullari qo‘llanadi. **Reabilitatsiya** — insultdan keyin bemorning jismoniy va ruhiy holatini tiklashda eng muhim bosqichdir. Reabilitatsiya jarayonida fizioterapiya mashqlari, nutq terapiyasi, psixologik yordam, massaj, suzish va qo‘l-oyoq mashqlari keng qo‘llaniladi. Bemorni jamiyat hayotiga qaytarish, o‘zini mustaqil boshqarishga o‘rgatish ham reabilitatsiyaning asosiy maqsadidir. Shuningdek, profilaktika choralari insultning oldini olishda juda muhim: qon bosimini muntazam o‘lchash, to‘g‘ri ovqatlanish, spirtli ichimlik va chekishdan voz kechish, jismoniy faollikni oshirish, shifokor nazoratida bo‘lish kerak. Har yili profilaktik ko‘rikdan o‘tish va yurak-qon tomir tizimini nazorat qilish insult xavfini kamaytiradi.

XULOSA: Xulosa qilib aytganda, insult — bu inson hayoti va sog‘lig‘iga eng katta xavf tug‘diruvchi nevrologik kasalliklardan biri bo‘lib, u markaziy asab tizimining qon bilan ta‘minlanishining to‘satdan buzilishi natijasida miya to‘qimalarining zararlanishi bilan kechadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, insultning asosiy sabablari orasida arterial gipertoniya, ateroskleroz, yurak kasalliklari, qandli diabet, chekish, noto‘g‘ri ovqatlanish va stress kabi omillar yetakchi o‘rinda turadi. Ushbu omillarni erda aniqlash va bartaraf etish orqali kasallik xavfini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Erta tashxis insult oqibatlarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy kompyuter tomografiyasi (KT), magnit-rezonans tomografiya (MRT) va angiografiya usullari yordamida insult turini aniqlash va samarali davolash strategiyasini tanlash imkoniyati mavjud. Ayniqsa, insultning birinchi 3–6 soati “oltin vaqt” deb hisoblanadi — bu davrda o‘z vaqtida tibbiy yordam ko‘rsatish bemorning hayotini saqlab qolish va miya faoliyatini tiklashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Reabilitatsiya insultdan keyingi davolashning ajralmas qismi bo‘lib, u bemorning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy holatini tiklashga qaratilgan. Fizioterapiya, nutqni tiklash mashg‘ulotlari, psixologik yordam, parhez terapiyasi hamda oila a‘zolarining qo‘llab-quvvatlashi tiklanish samaradorligini oshiradi. Shuningdek, insultdan keyingi reabilitatsiyada **multidisiplinar yondashuv** — ya‘ni shifokor, fizioterapevt, logoped, psixolog va dietolog hamkorligi eng samarali natijalarni

beradi. Tadqiqot yakunlari shuni ko'rsatadiki, insultni erta tashxislash, sog'lom turmush tarzini targ'ib etish, muntazam tibbiy ko'riklardan o'tish va xavf omillarini nazorat qilish orqali ushbu kasallikning oldini olish mumkin. Shuningdek, aholining tibbiy savodxonligini oshirish, profilaktika dasturlarini kengaytirish va reabilitatsiya markazlarini rivojlantirish — insult bilan bog'liq o'lim va nogironlik darajasini kamaytirishning eng muhim yo'llaridan biridir. Gemorragik va ishemik insultni davolashda kasallik turiga mos differensial yondashuv muhim ahamiyatga ega. Farmakologik davolash bilan bir qatorda, sifatli hamshiralik parvarishi, erta reabilitatsiya va psixologik qo'llab-quvvatlash bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Zamonaviy tibbiyotda insult bilan kurashishda kompleks va uzluksiz yondashuv eng samarali yo'l hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). *Global Report on Stroke: Prevention, Diagnosis and Treatment*. Geneva, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. *"Insultni tashxislash va davolash bo'yicha klinik protokollar"*, Toshkent, 2022.
3. Donnan, G. A., Fisher, M., Macleod, M., & Davis, S. M. (2008). *Stroke*. The Lancet, 371(9624), 1612–1623.
4. Feigin, V. L., et al. (2021). *Global Burden of Stroke and Risk Factors in 204 Countries and Territories, 1990–2019*. The Lancet Neurology, 20(10), 795–820.
5. Kamilov, F. Kh., & Rasulov, B. A. (2021). *Nevrologiyada insult holatlarining klinik tahlili*. Toshkent tibbiyot akademiyasi jurnali, №3, 45–
6. Naylor, A. R. (2019). *Medical and Surgical Management of Stroke*. Oxford University Press.
7. Yuldasheva, S. N., & Sharipov, M. A. (2020). *Insultdan keyingi reabilitatsiya tizimini takomillashtirishning dolzarb masalalari*. O'zbekiston tibbiyot jurnali, №4, 63–68.
8. Baxriddinova, M. *Insult (miya qon aylanishining buzilishi) – sabablari, erta tashxis va reabilitatsiya usullari*. European